

DINAMIKA POJAVLJANJA VELIKEGA ŠKURHA *Numenius arquata* NA ZADRŽEVALNIKU MEDVEDCE (SV SLOVENIJA) MED LETI 2002 IN 2005

Seasonal dynamics of the Curlew *Numenius arquata* occurring at Medvedce reservoir (NE Slovenia) during the 2002–2005 period

DEJAN BORDJAN

Ulica 8. februarja 50, SI-2204 Miklavž, Slovenija, e-mail: dejanonih@email.si

Veliki škurh *Numenius arquata* je bil na zadrževalniku Medvedce (SV Slovenija) v letih 2002–2005 opažen v 58 dekadah, kar je 38% vseh dekad v tem obdobju. Največ opazovanj je bilo leta 2004, ko je bil opažen v 26 dekadah. Le dve opazovanji sta iz časa spomladanske selitve (leta 2003 in 2005). Veliki škurh je veliko bolj številen na poletno-jesenski selitvi, ki se začne med 20. in 30. junijem s klatenjem mladostnih osebkov. Na jesenski selitvi sta vidna dva viška selitve. Prvi višek jesenske selitve v letih 2002–2005 je bil zabeležen med 18.8. in 7.9., drugi pa med 27.10. in 16.11. Leta 2003 je bilo opaženo največje število osebkov, v času prvega viška selitve 111 osebkov, ob drugem višku jesenske selitve pa 71 osebkov. Oba podatka veljata za največje zabeleženo število velikih škurhov v eni jati v Sloveniji. Veliki škurhi so na zadrževalniku Medvedce v letu 2003 le počivali in prenočevali, v drugih letih pa so se tudi prehranjevali. Na prenočišče so priletavali v manjših jatah, ki so praviloma štejele manj kot dvajset osebkov, in ki so se kasneje združile v večjo jato. V zimi 2003 / 2004 je bilo opazovano prvo prezimovanje velikega škurha v celinski Sloveniji. Prezimovalo je osemnajst osebkov. Prezimujoči osebki so bili opazovani med hranjenjem na intenzivno obdelovanih travnikih na več lokalitetah na območju Dravskega polja. Decembra 2004 je bil zabeležen še en zimski podatek.

Ključne besede: zadrževalnik Medvedce, Slovenija, veliki škurh, *Numenius arquata*

Key words: Medvedce reservoir, Slovenia, Curlew, *Numenius arquata*

1. Uvod

Veliki škurh *Numenius arquata* je ptica borealnega, zmernega in stepskega območja (CRAMP 1998). V Evropi njegova populacija upada od leta 1970. Samo v obdobju od 1990 do 2000 je evropska populacija velikega škurha upadla za več kot deset odstotkov (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004). V Sloveniji ima status zelo redkega gnezdilca (GEISTER 1995), selivke in zimskega gosta. Po Rdečem seznamu (URADNI LIST 2002) veliki škurh spada v kategorijo E1 (močno ogrožena vrsta). Edina redno zasedena prezimovališča pri nas so v obalnem delu Slovenije (SOVINC 1994), kar potrjujejo tudi vsakoletna mednarodna januarska zimska štetja vodnih ptic (ŠTUMBERGER 1997, 1998, 1999, 2000, 2001A, 2002 & 2005, BOŽIČ 2005). Medtem

ko sta v Sloveniji prezimovanje in gnezditve relativno dobro poznana (OTA 1985, POLAK 1993, TRONTELJ 1994, GEISTER 1995), pa se na obdobje selitve nanašajo le posamezna opazovanja (RUBINIČ 1995, BOŽIČ 1998), ki so pogosto obravnavana v okviru širše raziskave (KMECL & RIŽNER 1993, GREGORI & ŠERE 2005, TOME *et al.* 2005). V članku predstavljam pojavljanje velikega škurha na zadrževalniku Medvedce med leti 2002–2005.

2. Opis območja in metoda

2.1. Opis območja

Obravnavano območje zajema jug Dravskega polja med naseljema Sestrže in Trnovec v SV Sloveniji.

Razdelimo ga lahko na dva dela. Prvi je zadrževalnik Medvedce, ki meri 155 ha. Sestavlja ga obsežna vodna površina, ki pokriva med 65 in 89 ha (KERČEK 2005), s sestoji rogoza *Typha* sp. in trstičja *Phragmites australis* ter zaraščajočih se travišč in šašja. Drug del območja sestavljajo različne kmetijske površine. Ta del je v obdobju raziskave doživel veliko sprememb v obliki intenzifikacije pridelovanja. Najbolj vidna je bila sprememba travnikov v njive. V zimi 2003 / 2004 smo obravnavano območje razširili za potrebe raziskave na kmetijske površine med zadrževalnikom Medvedce, Pragerskim, Spodnjimi Jablanami in naseljem Dravski dvor.

2.2. Metoda

Na zadrževalniku Medvedce smo v letih 2002–2005 opravili 257 obiskov. Vsak obisk je zajemal obhod celotnega nasipa. Za obhod smo porabili od dve uri hoje v zimskem do šest ur hoje v poletnem času. Med obhodom smo vselej pregledovali tako zadrževalnik kot vsa okoliška območja, ki so bila vidna z nasipa. Vselej smo zabeležili velikosti jat velikega škurha, ki so bile na zadrževalniku ali pa so tja prihajale. V zimi 2003 / 2004 smo beležili pojavljanje velikega škurha med prehranjevanjem na razširjenem območju. To območje smo pregledovali iz avtomobila ob istih dneh, kot so bili opravljeni obiski na zadrževalniku Medvedce. Za namen obdelave podatkov in primerjavo med leti sem koledarsko leto razdelil na dekade – desetdnevna obdobja. Tako je vsako leto sestavljeno iz 36 dekad in ene nepopolne na koncu leta. V vsaki dekadi smo opravili najmanj en popis. Kot jato smo šteli skupino osebkov, ki niso bili več kot deset metrov vsaksebi.

3. Rezultati

V letih 2002–2005 je bil veliki škurh na zadrževalniku Medvedce opažen v 58 (38%) dekadah. Delež dekad z opazovanimi osebki velikega škurha niha med leti (tabela 1). Na spomladanski selitvi smo opazovali velikega škurha leta 2003 in 2005, obakrat po en osebek. Prva poletna opazovanja mladostnih velikih škurhov so bila med 20. in 30.6. (tabela 2). Na jesenski selitvi sta bila opazna dva viška selitve (slika 2 & 3). Prvi višek jesenske selitve je bil v letih 2002–2005 med 18.8. in 7.9, drugi pa med 27.10. in 16.11., oziroma drugega viška ni bilo (tabela 2). Največje število osebkov v eni jati smo opazovali v letu 2003, tako v času prvega jesenskega viška (111 osebkov) kot v času drugega jesenskega viška (71 osebkov; tabela 2). V preostalih letih je bilo velikih škurhov občutno

manj (tabela 2, slike 1, 3 & 4). Najmanj jih je bilo v letu 2002, in sicer tako po številu osebkov kot po številu opazovanj (tabela 1 & 2, slika 1). V zimi 2003 / 2004 je prezimovalo 18 osebkov. V zimi 2004 / 2005 je bil zabeležen še en zimski podatek.

Velike jate škurhov so se na zadrževalniku Medvedce oblikovale šele ob združevanju majhnih jat, ki so bile praviloma manjše od dvajset osebkov (slika 5). Tako jeseni 2003 kot v zimi 2003 / 2004 so veliki škurhi zadrževalnik uporabljali le kot prenočišče in počivališče; hranili so se v širši okolici (tabela 3). V preostalih letih so se veliki škurhi prehranjevali tako znotraj kot zunaj zadrževalnika Medvedce. Vse opazovane skupine zunaj zadrževalnika so se prehranjevale na intenzivnih travnikih (drugačnih v okolici ni).

Tabela 1: Delež dekad, v katerih so bili opazovani veliki škurhi *Numenius arquata*

Table 1: Proportion of decades during which Curlews *Numenius arquata* were observed

Leto / Year	Delež dekad/ Proportion of decades (%)
2002	22
2003	40
2004	70
2005	24
Vsa leta / All years	38

4. Diskusija

Veliki škurh se v času jesenske selitve redno pojavlja na zadrževalniku Medvedce. Na spomladanski selitvi in v zimskem času je redek in maloštevilen, kot ugotavlja že KERČEK (2005).

Čeprav veliki škurh v zunajneziditvenem obdobju izbira pretežno obmorske habitate, obiskuje tudi vodna telesa s podobnimi značilnosti v notranjosti. V tem času se osebki združujejo v večje jate na skupnih prenočiščih (CRAMP 1998). Predvidevam, da je bilo leta 2003 na zadrževalniku toliko velikih škurhov zaradi zanje ugodnih razmer. Ker je bilo v zadrževalniku Medvedce takrat malo vode, je nastalo več neporaščenih blatnih površin, ki so običajna prenočišča in počivališča za velikega škurha (CRAMP 1998). Običajne prehranjevalne skupine velikega škurha štejejo od 2 do 20 osebkov (CRAMP 1998), kar je bilo značilno tudi za skupine na zadrževalniku Medvedce leta 2003, ko je bilo takšnih skupin kar 76%.

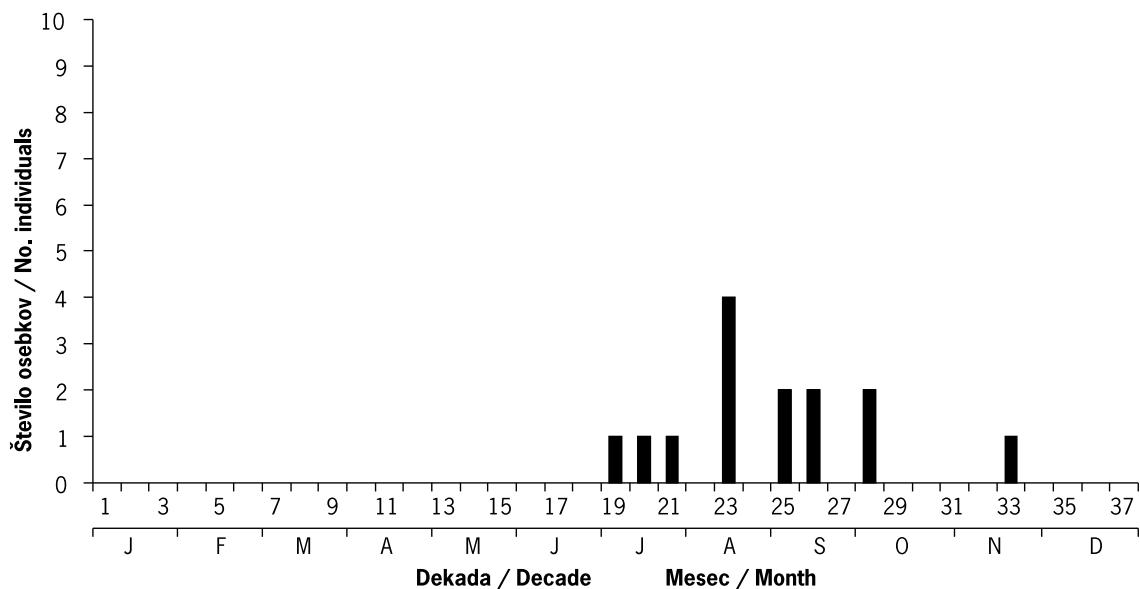
Tabela 2: Ključni datumi opazovanj in števila velikih škurhov *Numenius arquata* na zadrževalniku Medvedce**Table 2:** Key dates of observations of Curlews *Numenius arquata* at Medvedce reservoir

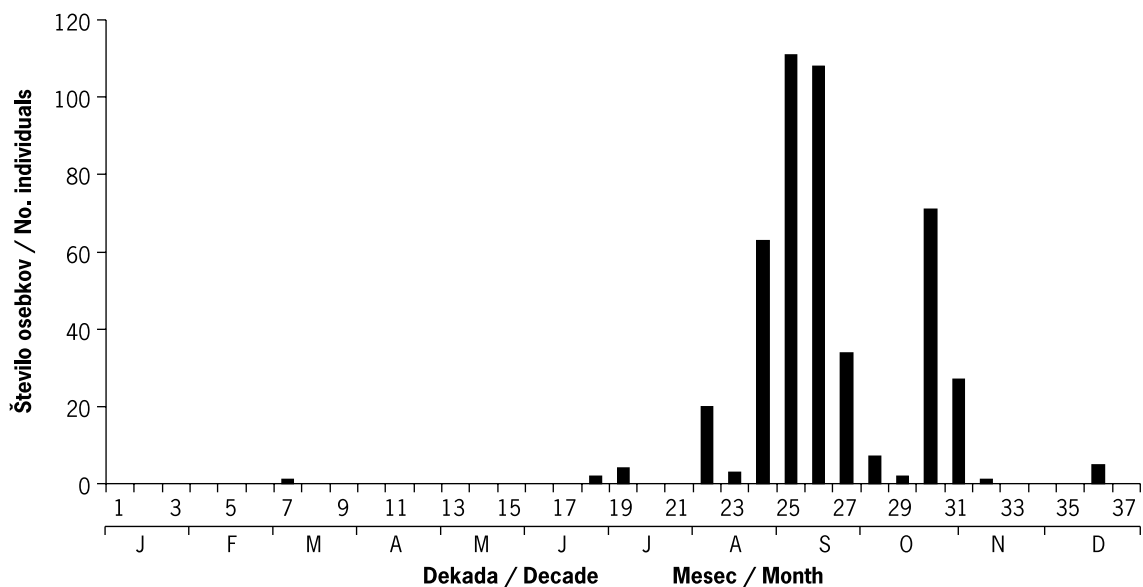
Spomladanski prelet/ Spring passage		Jesenski prelet / Autumn passage						
Datumi spomladanskih opažanj/ Dates of spring observations	Maks. število opaženih osebkov/ Max. No. of individuals	Prvo opazovanje/ First observation	Prvi jesenski višek/ First autumn maximum	Maks. število opaženih osebkov/ Max. No. of individuals	Drugi jesenski višek/ Second autumn maximum	Maksimalno število opaženih osebkov/ Max. No. of individuals	Zadnje opazovanje/ Last observation	
2002		30 Jun	18 Aug	4			20 Nov	
2003	6 Mar	1	21 Jun	7 Sep	111	27 Oct	71	prezimovanje/ overwintering
2004			20 Jun	28 Aug	42	16 Nov	31	18 Dec
2005	27 Mar	1	22 Jun	28 Aug	25			16 Sep

Prvi datumi opazovanj velikih škurhov na poletno–jesenski selitvi se ujemajo z začetkom klatenja mladostnih osebkov. Prvi višek jesenske selitve se glede na literaturo ujema s selitvenim viškom odraslih osebkov, drugi pa s selitvijo mladih osebkov (CRAMP 1998). Za Slovenijo je več objavljenih podatkov iz obdobja jesenske selitve, kar sovпада z našimi opazovanji na zadrževalniku Medvedce. Izjema pri tem je le Ljubljansko barje, kjer je bila opažena močnejša spomladanska selitev (TOME *et al.* 2005), kar je verjetno povezano s tamkajšnjo gnezdečo populacijo.

Število opaženih osebkov v eni jati na zadrževalniku Medvedce v letu 2003 je doslej največje za Slovenijo, saj je bilo dotlej največje število zabeleženih osebkov na Ljubljanskem barju 35 (TOME *et al.* 2005), na Cerknškem jezeru 9 (KMECL & RIŽNER 1993), na Ormoškem jezeru in okolici 10 (BOŽIČ 1998) in na Ptujskem jezeru in okolici 9 (RUBINIČ 1995).

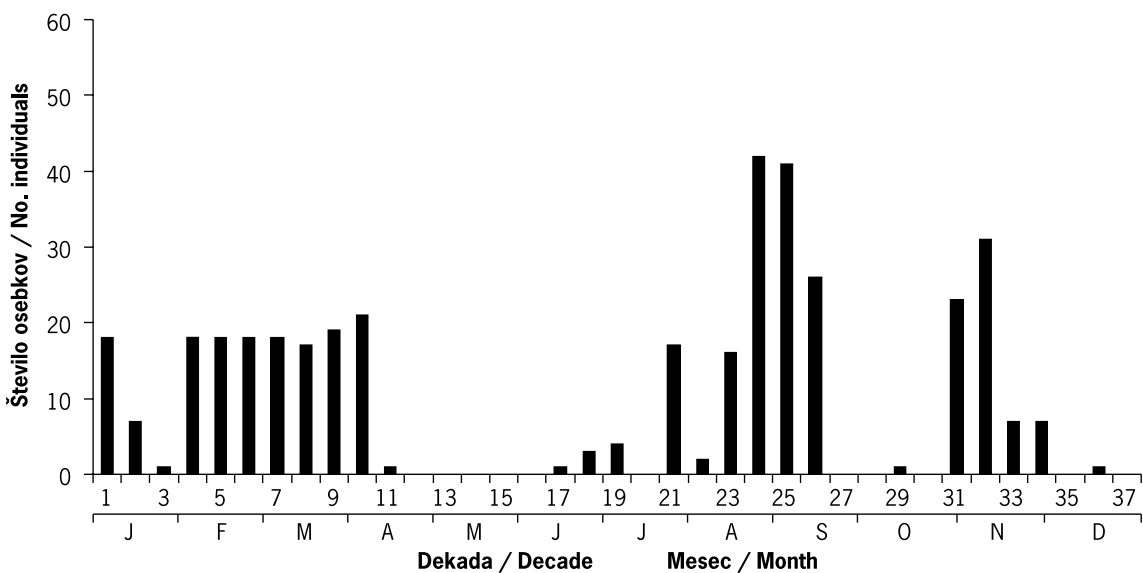
Prezimovanje velikega škurha na zadrževalniku Medvedce v zimi 2003 / 2004 je prvo zabeleženo prezimovanje za celinsko Slovenijo. Dotlej so bila zabeležena samo posamezna zimska opazovanja

Slika 1: Številčnost velikega škurha *Numenius arquata* po dekadah na zadrževalniku Medvedce leta 2002**Figure 1:** Numbers of Curlew *Numenius arquata* per decades at Medvedce reservoir in 2002

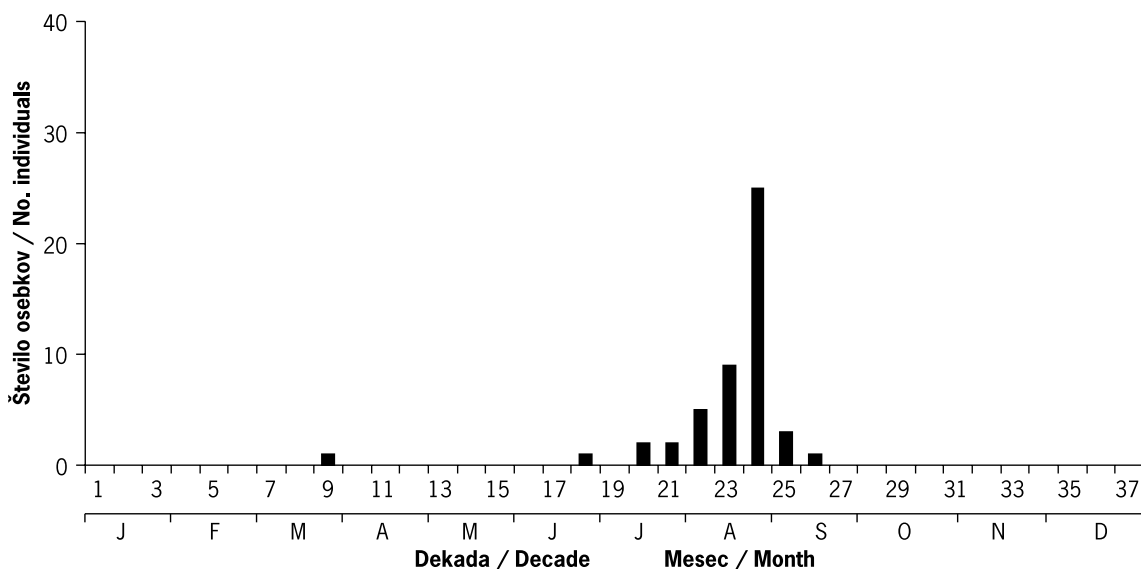
Slika 2: Številčnost velikega škurha *Numenius arquata* po dekadah na zadrževalniku Medvedce leta 2003

Figure 2: Numbers of Curlew *Numenius arquata* per decades at Medvedce reservoir in 2003

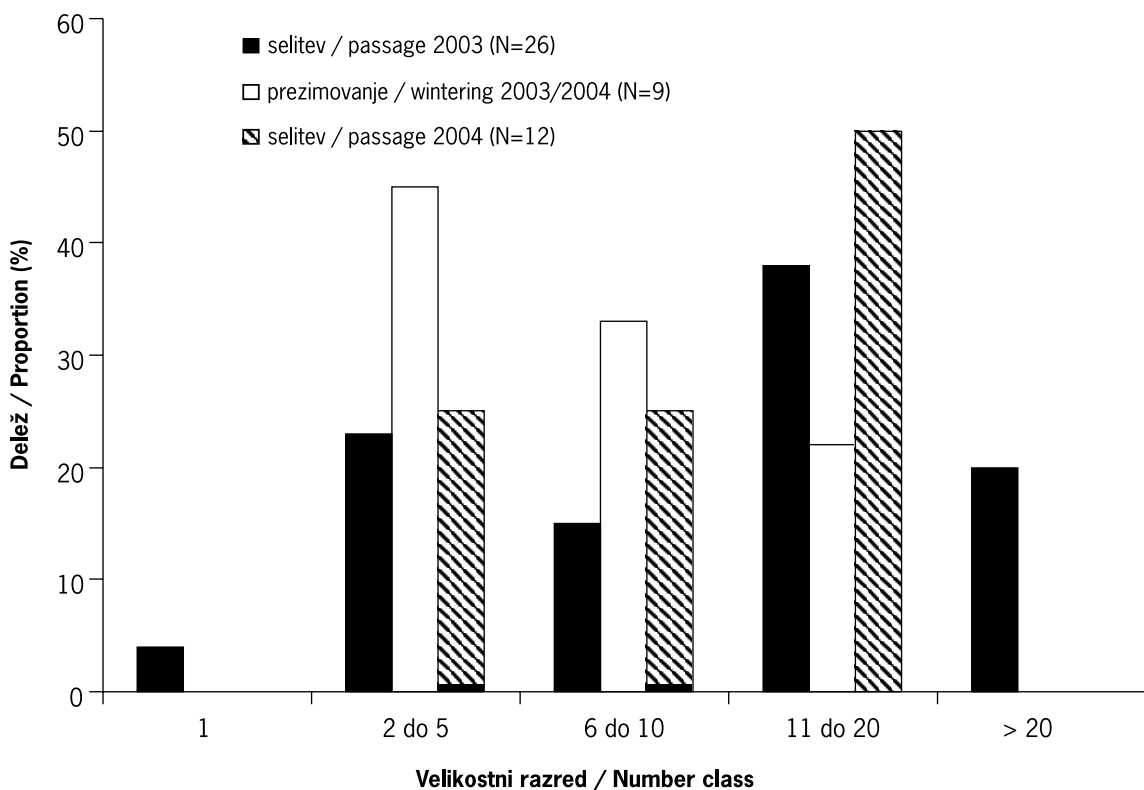
Slika 3: Številčnost velikega škurha *Numenius arquata* po dekadah na zadrževalniku Medvedce leta 2004

Figure 3: Numbers of Curlew *Numenius arquata* per decades at Medvedce reservoir in 2004

Slika 4: Številčnost velikega škurha *Numenius arquata* po dekadah na zadrževalniku Medvedce leta 2005

Figure 4: Numbers of Curlew *Numenius arquata* per decades at Medvedce reservoir in 2005

Slika 5: Delež jat po velikostnih razredih na zadrževalniku Medvedce v letih 2003 in 2004

Figure 5: Proportion of flocks per size classes at Medvedce reservoir in 2003 and 2004

Tabela 3: Opazovanja velikih škurhov *Numenius arquata* na prehranjevaliških pozimi in zgodaj spomladi 2003 / 2004

Table 3: Observations of Curlews *Numenius arquata* at their feeding grounds during the winter and early spring 2003 / 2004

Datum opazovanja/ Date of observation	Kraj opazovanja skupine / Group observed at	Število osebkov/ No. individuals
28.11.2003	travniki J od Šikol / meadows S of Šikole	27
7.12.2003	travniki J od Šikol / meadows S of Šikole	4
12.12.2003	travniki V od Sestrž / meadows E of Sestrže	7
10.2.2003	travniki J od Šikol / meadows S of Šikole	3
5.3.2004	travniki S od Stražgonjce / meadows N of Stražgonjce	13
13.3.2004	travniki S od Stražgonjce / meadows N of Stražgonjce	6

(ČELIK 1992, SOVINC 1994, ŠTUMBERGER 2001B & 2002, KOČEVAR 2002, TOMAŽIČ 2002, BOŽIČ 2005). Zanimiva so kar štiri opazovanja iz zime 2000 / 2001 (ŠTUMBERGER 2001, KOČEVAR 2002, TOMAŽIČ 2002). Sedem osebkov, ki so bili opazovani na Dravskem polju v okviru štetja za mednarodno januarsko štetje vodnih ptic (BOŽIČ 2005), verjetno pripada prezimujoči skupini z zadrževalnika Medvedce. Osemnajst (18) prezimujočih osebkov v zimi 2003/2004 je drugo največje doslej zabeleženo za Slovenijo in primerljivo s prezimujočo populacijo na Kolanskem blatu na otoku Pagu (Hrvaška) (TOME 2003). V zimi 2001 / 2002 je na slovenski obali prezimovalo 35 osebkov (ŠTUMBERGER 2002).

Zahvala: Zahvaljujem se Matjažu Kerčku za mnoge skupne obiske v letih 2002 in 2003 ter za posredovane podatke. Zahvaljujem se tudi drugim, ki so obiskovali zadrževalnik Medvedce med mojo odsotnostjo: Luki Božiču, Jakobu Smoletu, Alešu Tomažiču in Matjažu Premzlu.

5. Summary

At Medvedce reservoir (NE Slovenia), the Curlew *Numenius arquata* was observed in 58 decades during the 2002–2005 period, which is 38% of all decades. Most observations were made in 2004, when the species was observed in 26 decades. Only two spring observations were made (2003 and 2005), with single individuals. The Curlew is more numerous during summer-autumn migration, which begins between 20 and 30 Jun when the wandering juveniles are observed. During autumn migration, two peaks were recorded. The first autumn migration peak between the 2002 and 2005 occurred between 18 Aug and 7 Sep, and the second between 27 Oct and 16 Nov. In 2003, the

largest numbers of individuals were observed both for the first peak (111 individuals) and for the second, with 71 individuals. Both numbers are the largest recorded for a single flock in Slovenia. Medvedce reservoir was a roosting site for Curlews during the autumn migration and in winter. Most flocks frequenting the roosting site were smaller than 20 individuals but on the roosting site they made one, larger flock. In winter 2003 / 2004, the first overwintering for inland Slovenia was recorded with 18 individuals. Individuals were seen feeding in the intensively cultivated meadows of Dravsko polje. In December 2004, one additional winter observation was recorded.

6. Literatura

- BIRDLIFE INTERNATIONAL (2004): Birds of Europe: population estimates, trends and conservation status (BirdLife Conservation Series No. 12). – BirdLife International, Cambridge.
- BOŽIČ, L. (1998): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 19 (90/91): 167–171.
- BOŽIČ, L. (2005): Rezultati januarskega štetja vodnih ptic leta 2004 in 2005 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 26 (126): 137–137.
- CRAMP, S. (1998): The complete birds of western Palearctic on CD-ROM. – Oxford University Press.
- ČELIK, T. (1992): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 13 (50): 25.
- GEISTER, I (1995): Ornitološki atlas Slovenije; DZS, Ljubljana.
- GREGORI, J. & ŠERE, D. (2005): Ptiči Šaleških jezer. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- KERČEK, M. (2005): Ptice akumulacije Medvedce. – Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, oddelek za biologijo.
- KMECL, P. & RIŽNER, K. (1993): Pregled vodnih ptic in ujed Cerkniškega jezera; spremljanje številčnosti s poudarkom na preletu in prezimovanju. – *Acrocephalus* 14 (56/57): 4–30.

- KOČEVAR, B. (2002): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 22 (109): 233–241.
- OTA, D. (1985): Gnezditelj velikega škurha *Numenius arquata* na Ljubljanskem barju v letu 1985 – *Acrocephalus* 6 (24): 21–22.
- POLAK, S. (1993): Ptice gnezdilke Cerkniškega jezera in bližnje okolice – *Acrocephalus* 14 (56/57): 32–62.
- RUBINIĆ, B. (1995): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 16 (68/69/70): 79–85.
- SOVINC, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. – TZS, Ljubljana.
- ŠTUMBERGER, B. (1997): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1997 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 18 (80/81): 29–39.
- ŠTUMBERGER, B. (1998): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1998 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 19 (87/88): 36–48.
- ŠTUMBERGER, B. (1999): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1999 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 20 (92): 6–22.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2000 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 21 (102/103): 261–274.
- ŠTUMBERGER, B. (2001A): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2001 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 22 (108): 171–174.
- ŠTUMBERGER, B. (2001B): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 22 (104/105): 54–64.
- ŠTUMBERGER, B. (2002): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 23 (110/111): 43–47.
- ŠTUMBERGER, B. (2005): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2003 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 26 (125): 99–103.
- TOMAŽIČ, A. (2002): Veliki škurh *Numenius arquata*. – *Acrocephalus* 23 (115): 193–202.
- TOME, D. (2003): Prezimovanje velikoga škurha *Numenius arquata*, pribe *Vanellus vanellus* in liske *Fulica atra* na Kolanskem blatu (otok Pag, Hrvaška). – *Acrocephalus* 24 (116): 29–30.
- TOME, D., SOVINC, A. & TRONTELJ, P. (2005): Ptice Ljubljanskega barja. – DOPPS, Monografija DOPPS št. 3, Ljubljana.
- TRONTELJ, P. (1994): Ptice kot indikator ekološkega pomena Ljubljanskega barja (Slovenija). – *Scopelia* 32: 1–61.
- URADNI LIST RS (2002): Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (no. 82/02).

Arrived / Prispelo: 28.2.2006

Accepted / Sprejeto: 21.5.2007